

3. Riziká v OZO a systém ich eliminácie

3 kapitola skriptá

A Definícia, členenie, druhy rizík

Riziko: možnosť dosiahnuť určitý výsledok, ktorý sa s určitou objektívnou pravdepodobnosťou líši od cieľa

Členenie rizík

Všeobecné členenia:

Podľa diverzifikácie: - riziko v exporte
- riziko v importe

Podľa merateľnosti: - merateľné
- nemerateľné

Podľa sféry pôsobnosti: - všeobecné
- špecifické

- vnútorné
- vonkajšie

Podľa príčin vzniku: - vady tovaru
- úradné závary
- trh

3 základné skupiny

1. Komerčné riziká
2. Politické riziká
3. Osobitné právne a kurzové riziká

www.euroekonom.sk

Formy komerčných rizík

a, riziko trhu – riziko nájdenia, či nenájdenia optimálneho trhu

Riziko odbytu – možnosť vzniku straty predávajúceho v dôsledku nepredajnosti výrobku na trhu

Riziko nákupu – je spojené s možnosťou, že kupujúci nezíska na trhu potrebný výrobok

Riziko zmeny cenových relácií

b, riziko neprevzatia

Predstavuje nebezpečenstvo, že zahraničný odberateľ:

→ odmietne odobrať dovezený tovar – riziko neuskutočnenia transferu

→ úplne zruší objednávku – riziko zrušenia kontraktu

→ modifikuje objednávku – úplne alebo čiastočne

V prípade čiastočnej alebo úplnej modifikácie sa môže stať, že exportér nebude schopný vyhovieť objednávke a stratí kontrakt.

Toto riziko môže viesť k stratám v dôsledku predaja tovaru inému odberateľovi za nižšiu cenu, vynaložených dopravných nákladov na dopravu späť do krajiny alebo dopravu do tretej krajiny.

c, riziko nesplnenia dodávky, tovarové riziko

Ide o nebezpečenstvo postihujúce importéra, že mu predávajúci:

→ tovar nedodá

→ tovar dodá v rozpore so zmluvou napr. v inom množstve, čase, kvalite

Príčinou môžu byť **výrobné** (dodávatelia nedodajú materiál, poruchy na výrobných zariadeniach) alebo **finančné ťažkosti** (nedostatok finančných prostriedkov na nákup materiálu, uskutočnenie dopravy), **problémy s dopravou** (zdržanie).

V prípade, že by firma dodala tovar, ktorý nezodpovedá zmluve, obchodný partner by mohol odmietnuť zaplatiť a odstúpiť od zmluvy. Preto treba toto riziko minimalizovať.

Tovarové riziko možno znížiť:

Kontrolou tovaru pred naložením a to kontrolou množstva podľa objednávky odberateľa, ďalej kontrolou kvality.

d, riziko transportné

Toto riziko predstavuje nebezpečenstvo, že tovar bude počas prepravy poškodený, zničený, odcudzený, prípadne dôjde k zdržaniu pri jeho preprave.

Týka sa tak importéra ako aj exportéra.

Spôsob riešenia transportného rizika:

Poistenie prepravy (KARGO)

Poistenie dopravného prostriedku (KASKO)

Poistenie nákladu

e, riziko nezaplatenia

Predstavuje pomerne rozsiahlu oblasť rizík pre exportéra.

Riziko nezaplatenia hrozí v prípade keď:

→ importér nemôže (platobná neschopnosť - z dôvodu zhoršenia finančnej situácie nie je schopný splniť svoj platobný záväzok) alebo nechce zaplatiť (platobná neochota)

→ importér nezaplatí načas - nedodržanie termínu platby

→ importér nechce zaplatiť cenu, ktorá je faktúrovaná

→ platobnej neschopnosti banky importéra

Dodávateľ môže utrpieť stratu aj vtedy, keď tovar síce ešte nebol odoslaný, ale materiál bol už nakúpený a výroba sa začala.

Prevenia proti riziku z nezaplatenia:

Pred uzatvorením kontraktu je potrebné **preveriť obchodného partnera** s dôrazom na jeho

likviditu
zadlženosť
dobu inkasa pohľadávok
úhrady záväzkov
obraty na bežnom účte
a zároveň preveriť bonitu jeho banky.

Ďalej je možné **žiadať platbu vopred**, ktorá je pre exportéra najvýhodnejšia. Odberateľ nemusí byť ochotný zaplatiť celých 100% faktúrovanej ceny vopred, preto **je vhodnejšie žiadať čiastočnú platbu vopred tzv. preddavok, akontáciu**, ktorá má pokryť straty, ktoré vznikajú v prípade, že sa tovar bude musieť predať inému odberateľovi za nižšiu cenu, ďalej v dôsledku vynaložených dopravných nákladov na spätnú dopravu do krajiny resp. do tretej krajiny.

Výhoda: pri platbe vopred môže exportér okamžite využívať finančné prostriedky

Iná možnosť je **využiť dokumentárny akreditív**, ktorý výrazne eliminuje riziko nezaplatenia, čo predstavuje jeho podstatnú výhodu.

Pri obchodnom styku s hospodársky vyspelými krajinami a v platobnom styku medzi zemepisne blízkymi krajinami, kde sa obchodní partneri dobre poznajú, nie je potrebné zabezpečovať platby takým zložitým a nákladným platobným nástrojom, akým je dokumentárny akreditív.

Tretou možnosťou je **platba pri dodávke** – platba proti odovzdaniu tovaru. Odberateľ dostane tovar len vtedy, keď zaplatí.

Ďalej je možné **žiadať bankovú záruku**, ktorá zaisťuje platenie v prípade neplatenia kupujúceho.

Poslednou z možností eliminácie tohto rizika je **poistenie rizika z nezaplatenia**:

poistenie dokumentárneho inkasa
poistenie insolventnosti
poistenie exportného úveru
poistenie politických rizík (moratórium, vis major)
poskytnutie záruky na exportný úver

Politické riziká

Sú riziká vzťahujúce sa na hospodársku alebo politickú situáciu v krajinách obchodných partnerov.

Ide o ohrozenie zisku, v extrémnych prípadoch aj o ohrozenie existencie podniku.

Dôvody vzniku vyplývajú zo zmien v politickom okolí podniku. Najčastejšie sú to vojna, blokáda, bojkot, revolúcie, štrajky, nepokoje, občianske vojny.

Eliminácia škôd závisí aj od ekonomickej zdatnosti konkrétnej firmy.

Mikroriziko – ohrozenie jednotlivého podniku

Makroriziko – všetky podniky sú vystavené rovnakému riziku

Medzi politické riziká radíme aj výmenné a transferové riziká.

Moratórium – opatrenie, keď zaplatenie a transfer dlžnej sumy štát nepovolí v čase splatnosti pohľadávky, ale povolí len čiastočné zaplatenie, prípadne nariadi odklad platby.

Výmenné riziko – peniaze, ktoré už importér vyplatil svojej banke, nemožno v dôsledku štátnych opatrení importujúcej krajiny a v dôsledku nedostatku devíz vymeniť za žiadnu cudziu menu.

Transferové riziko – peniaze vyplatené importérom banke nemožno previesť do zahraničia, pretože importujúca krajina z hospodárskopolitických príčin nechce takýto transfer povoliť.

Osobitné druhy rizík

a, kurzové riziká

spočívajú v zmenách výmenných kurzov medzi menami zmluvných partnerov, prípadne medzi domácou menou a treťou menou, v ktorej má byť záväzok vyrovnaný.

Zmeny menových kurzov môžu mať kladný alebo záporný vplyv na predpokladaný výsledok, t.j. môže dochádzať ku kurzovým stratám, ale aj ku kurzovým ziskom. Toto riziko sa vzťahuje na obdobie medzi uzavretím dohody a peňažným splnením zmluvy. Subjekt berie na seba riziko už okamihom predloženia záväzného návrhu zmluvy. **Problém je o to zložitejší, že menový vývoj možno veľmi ťažko predvídať.**

Kurzové riziko zasahuje exportéra aj importéra. Exportér podlieha riziku, že po prijatí splátky a výmene devíz dostane menej v domácej mene, ako počítal vo svojej kalkulácii. Importér ja zasa v nebezpečenstve, že bude musieť vydať za nákup potrebnej cudzej meny viac jednotiek domácej meny, ako predpokladal. Exportér a importér sa preto snažia podľa stúpania a klesania kurzu o urýchlenie alebo spomalenie platenia.

3 základné faktory, ktoré podmieňujú existenciu a rozsah kurzových rizík:

- termín platenia
- mena fakturácie
- mena financovania

b, právne riziká

Základným problémom je aké, resp. koho právo sa použije pri právnych sporoch. Jedným zo spôsobov riešenia právnych sporov môže byť i doložka v zmluve alebo samotná zmluva o rozhodcovskom konaní.

c, riziká prírodných a technických katastrof

Prírodné katastrofy do značnej miery nemožno predvídať a ovplyvňovať.

d, inflačné riziká

Informácie o podmienkach eliminácie rizík

Databázy – sústreďujú informácie, využívajú informačnú bázu

DIALOG – americký systém

DATA-STAR – európsky systém v Berne

V Slovenskej republike je centrum vedecko-technických informácií pri Slovenskej technickej knižnici v Bratislave.

Národné centrá sú v rámci medzinárodnej informačnej siete napojené na medzinárodné centrá. Prepojenie týchto centier umožňuje poskytovať širokej klientele nielen jednorazové ale aj systematické (priebežné) informačné údaje. Výhodou takéhoto získavania informácií je ich rýchlosť a tým aj aktuálnosť. Informačné toky sa realizujú pomocou telekomunikačnej techniky. Osobitný význam nadobúda systém internet.

Informácie môžeme získavať aj od **komerčných bánk** (ak nie sú bankovým tajomstvom), **obchodných komôr**, resp. **obchodných zastupiteľstiev** v jednotlivých krajinách.

Špecializované organizácie

Dun and Brandstreet - má filiálky po celom svete a získava informácie o množstve firiem (25-30 miliónov). Osobitne pri úverových rizikách poskytuje za sprostredkovaciu odmenu potrebné informácie s cieľom eliminovať riziko z nezaplatenia.

Publikácie a analýzy medzinárodných organizácií

Podrobné analýzy sa uverejňujú v ročnom, resp. polročnom priereze zo strany **MMF, Svetovej banky, sekretariátu OECD, združených bánk, štatistických prehľadov OSN, medzinárodných výskumných organizácií a ratingových spoločností.**

Dôležitou a prístupnou informáciou je **burza cenných papierov** v krajine (indexy a kvotácia).

B Platobné podmienky ako forma min rizika

INCOTERMS - prehľad dodacích podmienok

(platobných)

INCOTERMS 1990 obsahujú 13 doložíek:

EXW - EX Work (... named place) tj. Zo závodu (zjednané miesto).

FCA - Free Carrier (... named place). tj. Vyplatené dopravcovi (...zjednané miesto).

FAS - Free Alongside Ship (... named port of shipment) tj. Vyplatené k boku lode (... zjednaný prístav nalodenie)

FOB - Free On Board (... named port of shipment). tj. Vyplatené loď (...zjednaný prístav nalodenie)

CFR - Cost and Freight (... named port of destination). tj. Vylohy a dopravné platené (zjednaný prístav určenia)

CIF - Cost, Insurance and Freight (...named port of destination).tj. Vydaje, poisťne, dopravné platené (zjednaný prístav určenia)

CPT - Carriage Paid To (... named place of destination), tj.

Dopravne platené do (... zjednaný bod určenia)

CIP - Carriage and Insurance Paid to (... named place of destination),tj. Dopravne a poistne platené do (... zjednaný bod určenia).

DAF - Delivered At Frontier (... named place). tj. S dodaním na hranicu (... zjednane miesto)

DES - Delivered Ex Ship (... named port of destination),tj. S dodaním z lode (... zjednaný prístav určenia)

DWQ - Delivered Ex Quay (Duty Paid)(...named port of destination) tj. S dodaním z nabrezia (... clo platené)

DDU - Delivered Duty Unpaid (...named place of destination),tj. S dodaním bez platenia cla (... zjednane miesto určenia v zemi dovozu)

DDP - Delivered Duty Paid (... named place of destination).tj. S dodaním clo platené (...zjednane miesto určenia v zemi dovozu)

INCOTERMS - prehľad dodacích podmienok

INCOTERMS 1990 obsahujú 13 doložiek.

S ohľadom na ich obsah je možné doložky rozdeliť do štyroch zásadne odlišných skupín:

- * **skupina E** (doložka odobrania) - EXW
- * **skupina F** (hlavne prepravné neplatené) - FCA, FAS, FOB
- * **skupina C** (hlavne prepravné platené) - CFR, CIF, CPT, CIP
- * **skupina D** (doložky dodania) - DAF, DES, DEQ, DDU, DDP

Rovnako z hľadiska jednotlivých druhov dopravy je možné tieto doložky rozdeliť do štyroch skupín:

- * pre akýkoľvek druh dopravy vrátane dopravy kombinovanej - EXW, FCA, CPT, CIP, DAF, DDU, DDP
- * pre leteckú dopravu - FCA
- * pre železničnú dopravu - FCA
- * pre námornú a vnútrozemskú dopravu - FAS, FOB, CFR, CIF, DES, DEQ

V medzinárodnom obchodnom styku sú najčastejšie používané doložky FOB a CIF.

INCOTERMS I

1. **EXW** - EX Work (... named place)

- Zo závodu (... zjednané miesto)

"Zo závodu" znamená, že predávajúci splní svoju povinnosť dodávky, ak dá kupujúcemu tovar k dispozícii, vo svojom závode (t.j. podniku, továrni, skladisku atď.). Zvlášť nie je zodpovedný za nakládku tovaru na dopravný prostriedok obstaraný kupujúcim, ani za prečlenie tovaru vo vývoze, iba ak by bolo dohodnuté niečo iné. Kupujúci nesie všetky náklady a riziká vzniknuté prevzatím tovaru zo závodu predávajúceho až do žiadaného miesta určenia.

2. **FCA** - Free CArrier (... named place)

- Vyplatené dopravcovi (... zjednané miesto)

"Vyplatené dopravcovi" znamená, že predávajúci splní svoju povinnosť dodania, keď odovzdá tovar prichystaný pre vývoz do starostlivosti dopravcu, menovaného kupujúcim, na zjednanom mieste alebo bode. Pokiaľ kupujúci neudal presný bod, predávajúci môže voliť medzi miestom alebo stanoveným pásmom, kde dopravca prevezme tovar do svojej starostlivosti. Pokiaľ podľa obchodnej praxe je potrebná spolupráca predávajúceho pri uzavretí zmluvy s dopravcom, predávajúci môže jednať na nebezpečie a náklady kupujúceho.

INCOTERMS II

3. **FAS** - Free Alongside Ship (... named port of shipment)

- Vyplatené k boku lode (... zjednaný prístav nalodenia)

"Vyplatené k boku lode" znamená, že predávajúci splní svoju povinnosť dodaním, keď dodá tovar k boku lode na nábreží alebo v člne v zjednanom prístave nalodenia. To znamená, že kupujúci musí niesť všetky náklady a nebezpečie straty alebo poškodenia tovaru od tohoto okamihu.

4. **FOB** - Free On Board (... named port of shipment)

- Vyplatené na loď (... zjednaný prístav nalodenia)

"Vyplatené na loď" znamená, že predávajúci splní svoju povinnosť dodania v okamihu, keď tovar prešiel zábradlím lode v zjednanom prístave nalodenia. To znamená, že kupujúci nesie všetky náklady a nebezpečie straty alebo poškodenia tovaru od tohto okamihu.

5. **CFR** - Cost and FReight (... named port of destination)

- Náklady a prepravné (... dohodnutý prístav určenia)

"Náklady a prepravné" znamená, že predávajúci musí zaplatiť náklady a prepravné potrebné k preprave tovaru do dohodnutého prístavu určenia, ale nebezpečie straty alebo poškodenia tovaru, ako i akékoľvek dodatočné náklady vzniknuté po dodaní tovaru na palubu lode, prechádzajú z predávajúceho na kupujúceho prechodom nad zábradlie lode v prístave nalodenia.

6. **CIF** - Cost, Insurance and Freight (... named port of destination)

- Náklady, poistenie a prepravné (... dohodnutý prístav určenia)

"Náklady, poistenie a prepravné" znamená, že predávajúci má rovnaké povinnosti ako podľa doložky CFR, ale musí navyše obstaráť námorne poistenie kryjúce kupujúceho proti nebezpečeniu straty, alebo poškodeniu tovaru počas prepravy. Predávajúci uzatvára poisťovaciu zmluvu a platí poistné.

7. **CPT** - Carriage Paid To (... named place of destination)

- Preprava zaplatená do (... dohodnuté miesto určenia)

"Preprava zaplatená do" znamená, že predávajúci má zaplatiť prepravné za dopravu tovaru do dohodnutého miesta určenia. Nebezpečie straty alebo poškodenia tovaru, ako i akékoľvek dodatočné náklady vzniknuté po dodaní tovaru dopravcovi, prechádzajú z predávajúceho na kupujúceho doručením tovaru do opatere dopravcu.

8. **CIP** - Carriage and Insurance Paid to (... named place of destination)

- Preprava a poistenie platené do (... dohovorené miesto určenia)

"Preprava a poistenie platné do" znamená, že predávajúci má rovnaké povinnosti ako podľa doložky CPT, ale navyše musí predávajúci zadovážiť poistenie kryjúce kupujúceho proti nebezpečeniu straty alebo poškodenia tovaru počas prepravy. Predávajúci uzatvára poisťovnicu zmluvu a platí poistné. Kupujúci si musí byť vedomý toho, že podľa doložky CIP je predávajúci povinný obstaráť len poistenie s minimálnym krytím. Kupujúci bude oprávnený domáhať sa svojho nároku priamo od poisťovne.

9. **DAF** - Delivered At Frontier (... named place of delivery at frontier)

- S dodaním na hranicu (... dohodnuté miesto dodania na hranici)

"S dodaním na hranicu" znamená, že predávajúci splní svoju povinnosť dodania, akonáhle tovar bol daný k dispozícii odbavený pre vývoz v dohodnutom bode a mieste na hranici, ale pred "colnú hranicu" susednej krajiny. Pojem hranice môže byť použitý pre ktorúkoľvek hranicu vrátane hranice krajiny vývozu. Preto je veľmi dôležité, aby táto hranica bola definovaná presne a v každom prípade bol menovaný bod a miesto.

10. **DES** - Delivered Ex Ship (... named port of destination)

- S dodaním z lode (... zjednaný prístav určenia)

"S dodaním z lode" znamená, že predávajúci splní svoju povinnosť dodania, keď dodá tovar k dispozícii na palubu lode neodbanej pre dovoz v dojednanom prístave určenia. Prechod nákladu a nebezpečie straty a poškodenie tovaru nastáva na palube lode v prístave určenia.

11. **DEQ** - Delivered EX Quay (duty paid) - (... named port of destination)

- S dodaním z nábrežia (clo platené) - (... dohodnutý prístav určenia)

"S dodaním z nábrežia (clo platené)" znamená, že predávajúci splní svoju povinnosť dodania, akonáhle dá tovar odbavený pre dovoz k dispozícii kupujúcemu na nábreží v dohodnutom prístave určenia. Predávajúci nesie všetko nebezpečie a náklady vrátane cla, daní a iných poplatkov spojených s týmto dodaním. Prechod nákladov a nebezpečie k tovaru nastáva po vylodení tovaru na nábrežie v prístave určenia.

12. **DDU** - Delivered Duty Unpaid (... named place of destination)

- S dodaním bez platenia cla (... zjednané miesto určenia v zemi dovozu)

13. **DDP** - Delivered Duty Paid (... named place of destination)

- S dodaním clo platené (... zjednané miesto určenia v zemi dovozu)